

ФОМЕНКО

Андрій Євгенович,

кандидат юридичних наук

заслужений юрист України

ректор Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» [1] від 31 жовтня 2019 року Верховна Рада України «повернула» кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. Враховуючи значення такого рішення законодавця для подальшої розбудови країни, слід навести окремі застереження для застосування цієї норми на практиці після того, як вказаний закон буде підписано Президентом України та опубліковано.

По-перше, згідно з даними офіційного веб-сайту Верховної Ради України [1], Кримінальний кодекс (далі – КК), доповнено статтею 368⁵ щодо набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи, при чому до нематеріальних активів віднесено криптовалюти.

Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення наставатиме при набутті незаконних активів на суму, яка перевищує 6 млн. 243 тис. 250 грн. до кінця 2019 року, у 2020 році – 6 млн. 831 тис. 500 грн. (враховуючи положення Податкового кодексу України, Закону України «Про державний бюджет на 2019 рік» та проекту закону України «Про державний бюджет на 2020 рік» – розмір податкової соціальної пільги та прожиткового мінімуму для працездатних громадян відповідно).

Одразу виникає запитання про вид юридичної відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які набули незаконні активи на суму, що є меншою від вказаних.

По-друге, суто у практичній площині постає питання про суб'єктів, уповноважених виявляти такі порушення та способи такого виявлення.

Очевидно, що обов'язок доказування набуття незаконних активів на відповідні суми лежить на правоохоронних органах.

Законом України «Про запобігання корупції» [2] до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції віднесено органи прокурату-

ри, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК)).

У системі Національної поліції таким спеціально уповноваженим органом залишився тільки Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції, оскільки Постановою Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2019 року № 841 [3] ліквідовано Департамент захисту економіки Національної поліції, підрозділи якого в тому числі виявляли та оперативно супроводжували кримінальні провадження про незаконне збагачення.

Саме тому слід звернутися до Національної поліції, Міністерства внутрішніх справ та Кабінету Міністрів України щодо визначення підрозділу Національної поліції, який буде спеціально уповноважений на виявлення та розслідування як корупційних злочинів, так й інших корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, оскільки така робота, починаючи із 03 вересня 2019 року, проводиться тільки НАЗК, НАБУ та оперативними працівниками ДВБ Національної поліції (щодо порушень антикорупційного законодавства самими поліцейськими). Так звану «побутову корупцію» сьогодні виявляти нікому, оскільки НАЗК фізично не зможе оперативно реагувати на всі подібні звернення.

Так, НАЗК повідомило фізичним та юридичним особам про розмежування повноважень зі складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, між уповноваженими посадовими особами НАЗК та уповноваженими посадовими особами Національної поліції України. Відтепер уповноважені особи НАЗК мають право складати адміністративні протоколи лише стосовно осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище. Повідомлення про адмінпорушення, пов'язані з корупцією, стосовно інших осіб мають направлятися до Національної поліції України [4].

Таким чином, на виконання вимог закону Національна поліція має чітко визначити своїх посадових осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією. Маю надію, що це відбудеться у найближчому майбутньому.

Більш того, факт незаконного збагачення може встановити тільки НАЗК після повної перевірки декларації, коли буде встановлено або неповідомлення про суттєві зміни майнового стану декларанта майже на сім мільйонів гривень, або внесення завідомо недостовірних відомостей до декларації на таку ж суму.

Верховна Рада України 02 жовтня 2019 року прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» [5], що вступив в силу 18 жовтня 2019 року, яким, серед всього іншого, **примітку до ст. 45 КК України доповнено статтею 366-1 КК України** – тепер це корупційний злочин, який, у випадку його вчинення відповідним суб'єктом, підс-

лідний НАБУ та підсудний ВАКС.

Фактично одне і те ж діяння, залежно від вартості незадекларованих активів або терміну неподання декларації, є або адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією (ст. 172-6 КУпАП), або корупційним злочином (ст. 366-1 КК України). Соціальні та правові наслідки такого законодавчого рішення важко собі уявити, оскільки злочин, що не містить ознак корупції, став корупційним злочином.

Декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України) є мабуть предикатним злочином для незаконного збагачення (ст. 368-5 КК України). Перший злочин, згідно із Законом України «Про запобігання корупції», є злочином, пов'язаним із корупцією, тоді як згідно із приміткою до ст. 45 КК України, він є корупційним злочином. Все це, принаймні, ускладнить притягнення до кримінальної відповідальності і за декларування недостовірної інформації, і за незаконне збагачення.

По-третє, криптовалюти сьогодні в Україні не є платіжним засобом, а тому їх незаконне набуття буде ще одним проблемним питанням для доказування на практиці. Очевидно, що Національний банк України з цього приводу має дати хоч якісь роз'яснення.

До обговорення цих та інших дискусійних питань антикорупційної діяльності запрошуюю учасників Міжнародної науково-практичної конференції, що відбудеться 15 листопада 2019 року в м. Дніпро.

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів: Закон України від 31 жовтня 2019 року. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66264 (дата звернення: 01.11.2019).

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 29.10.2019).

3. Про ліквідацію територіального органу Національної поліції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2019-%D0%BF> (дата звернення: 29.10.2019).

4. Назвали коло осіб, стосовно яких НАЗК має право складати адмінпротоколи. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/16UXimt_FjnyWCaEg6XxuWyCkdHinv_oA_7HKRh4gNA/edit#gid=336607152. (дата звернення: 04.11.2019).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції: Закон України від 02 жовтня 2019 року № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#n81> (дата звернення: 29.10.2019).